

Endnu mere problematisk bliver billedet, når man ser kritisk på nuancerne. Finland karakteriseres således som hørende til i den svenske lejr, i modsætning til det danske ekstrem. I nogle henseender er det måske en fornuftig påstand. En nærmere læsning skaber dog megen tvivl. Det finske bidrag betoner, at forvaltningspolitikken præges af adskillige institutioner; heriblandt for eksempel revisionsvæsenet og de kommunale myndigheder og institutioner. At de glimrer ved deres fravær i det danske bidrag er ubestrideligt, men at disse institutioner skulle være uden betydning her i landet, er, sagt på jysk, særdeles tvivlsomt. Og hvis de har en stor betydning falder væsentlige dele af bogens konklusioner sammen som vakkelvorne korthuse.

Det skal understreges, at påstanden ikke er, at denne bog ikke kan have fat i nogle forskelle i formuleringen af offentlige politikker i de nordiske lande. Anken her er først og fremmest, at teserne drives hjem på et tvivlsomt metodologisk grundlag. Hvad der er belæg for, er hovedsageligt, at der er forskelle på, hvor mange betænkninger der offentliggøres i de offentlige serier. Spørgsmålene om i hvilken grad udredningsvæsenet er centraliseret eller decentraliseret, og i hvilken udstrækning eksterne interesser inddrages, er dog ikke besvarede. Hertil kræves et helt andet design. Endelig er en diskursanalyse, som der her er tale om, ikke gjort med gentagne fremmaninger af begrebet. Diskursen skal udfoldes.

Imidlertid annoncerer og plæderer bogen for yderligere og mere raffinerede analyser. Herunder efterlyses en klarlæggelse af betydningen af institutionalisering. Bogen stiller således selv spørgsmål ved bæredygtigheden af konklusionerne. En nærmere drøftelse af forholdet mellem politikformulering og implementering savnes både i forskningskataloget og i bogen i øvrigt. Men læs den. Den er interessant for alle, der beskæftiger sig med den offentlige sektors politikformulering og måderne, hvorpå der forskes heri.

Finn Bruun
Institut for statskundskab
Aarhus Universitet

Gabriel Gorodetsky (ed.), *Soviet Foreign Policy 1917-1991. A Retrospective*, London: Frank Cass, 1994, 226 s., 32,00 £.

Mange havde nok forventet, at Sovjetunionens opløsning som stat ville tage livet af sovjetologien, men nej. Og hvis ellers der skrives med sans for det makrohistoriske og -teoretiske, skal man være varsom med på forhånd at afskrive bøger om Sovjetunionen og dens udenrigspolitik som irrelevante. Om ikke andet burde stoffet kunne give et fingerpeg om de problemer og interesser, der præger Rusland af idag. Ergo er det med store forventninger man griber denne antologi, der angives at være "the first comprehensive assessment of Soviet re-

Endnu mere problematisk bliver billedet, når man ser kritisk på nuancerne. Finland karakteriseres således som hørende til i den svenske lejr, i modsætning til det danske ekstrem. I nogle henseender er det måske en fornuftig påstand. En nærmere læsning skaber dog megen tvivl. Det finske bidrag betoner, at forvaltningspolitikken præges af adskillige institutioner; heriblandt for eksempel revisionsvæsenet og de kommunale myndigheder og institutioner. At de glimrer ved deres fravær i det danske bidrag er ubestrideligt, men at disse institutioner skulle være uden betydning her i landet, er, sagt på jysk, særdeles tvivlsomt. Og hvis de har en stor betydning falder væsentlige dele af bogens konklusioner sammen som vakkelvorne korthuse.

Det skal understreges, at påstanden ikke er, at denne bog ikke kan have fat i nogle forskelle i formuleringen af offentlige politikker i de nordiske lande. Anken her er først og fremmest, at teserne drives hjem på et tvivlsomt metodologisk grundlag. Hvad der er belæg for, er hovedsageligt, at der er forskelle på, hvor mange betænkninger der offentliggøres i de offentlige serier. Spørgsmålene om i hvilken grad udredningsvæsenet er centraliseret eller decentraliseret, og i hvilken udstrækning eksterne interesser inddrages, er dog ikke besvarede. Hertil kræves et helt andet design. Endelig er en diskursanalyse, som der her er tale om, ikke gjort med gentagne fremmaninger af begrebet. Diskursen skal udfoldes.

Imidlertid annoncerer og plæderer bogen for yderligere og mere raffinerede analyser. Herunder efterlyses en klarlæggelse af betydningen af institutionalisering. Bogen stiller således selv spørgsmål ved bæredygtigheden af konklusionerne. En nærmere drøftelse af forholdet mellem politikformulering og implementering savnes både i forskningskataloget og i bogen i øvrigt. Men læs den. Den er interessant for alle, der beskæftiger sig med den offentlige sektors politikformulering og måderne, hvorpå der forskes heri.

Finn Bruun
Institut for statskundskab
Aarhus Universitet

Gabriel Gorodetsky (ed.), *Soviet Foreign Policy 1917-1991. A Retrospective*, London: Frank Cass, 1994, 226 s., 32,00 £.

Mange havde nok forventet, at Sovjetunionens opløsning som stat ville tage livet af sovjetologien, men nej. Og hvis ellers der skrives med sans for det makrohistoriske og -teoretiske, skal man være varsom med på forhånd at afskrive bøger om Sovjetunionen og dens udenrigspolitik som irrelevante. Om ikke andet burde stoffet kunne give et fingerpeg om de problemer og interesser, der præger Rusland af idag. Ergo er det med store forventninger man griber denne antologi, der angives at være "the first comprehensive assessment of Soviet re-

lations with the West” baseret på “previously inaccessible archival sources”. Værket lovpriser sig selv som en

“re-evaluation which places Soviet foreign policy in sharper focus. The obsolete myth of the totalitarian model is replaced by an appropriately complex evaluation of the decision-making process.”
(smudsomslaget)

Jeg vil gerne vedgå mig nogle aha-oplevelser, for eksempel under læsningen af Francis Contes bidrag om Sovjetukraines udenrigspolitik fra 1919 til 1923, men som helhed har jeg svært ved at se det nyskabende i denne udgivelse. Uanset de nye kilder, som bogen bygger på, er der ikke for alvor tale om det korrektiv til den etablerede sovjetologiske forskning, som man gør sig til af. Den er ganske enkelt for mangfoldig til at forehavendet giver mening. Såvel den røde tråd som det skarpere fokus ved denne udgivelse forbliver da også noget af et postulat.

Bogens problem er, at den er skrevet af og for historikere. Ikke fordi de specielt skal hænges ud; historikere er så vidt jeg ved fuldt ud lige så samvittighedsfulde og kompetente i deres arbejde som andre faggrupper. Nej, problemet er, at bogens såre ateoretiske studier i den sovjetiske udenrigspolitiske beslutningsproces kun vil have appel til faghistorikere samtidig med, at det først og fremmest er dem, der bliver trådt over tærerne af bogens teoretiske ståsted.

Forlaget mener at have “eksperter” som målgruppe, men spørgsmålet er om de lader sig lokke af en så heterogen stofmængde som her. Med hensyn til 1920’ernes og 1930’ernes tilbagetog til gængs magtbalancepolitik under udenrigsministrene Chicherin og Litvinov vil de i hvert fald inden for genrens brede fremstillinger være godt kørende med Vernon V. Aspaturians klassiker *Power and Process in Soviet Foreign Policy* fra 1971. Mikhail Narinskys bidrag om den kolde krigs oprindelse i det her anmeldte værk er kun for en fodnote at regne i forhold til den omfattende forskning på området. Antologien er også tynd på emnet den nærmeste fortid, selv om kapitlerne om Tysklands samling lokker med insiders som forfattere, nemlig Gorbatsjov-rådgiverne Chernaiev og Daschichev. Udgiverne foreslår også at bruge bogen på introduktionskurser til sovjetisk udenrigspolitik (!) og international politik i det 20. århundrede. Men gad vide om, de til tider ret indforståede indlæg om dette århundredes politiske forviklinger med Moskva som omdrejningspunkt vil fungere som grundbog blandt mere forudsætningsløse læsere.

Politologer vil blive endnu mere skuffede. Det skyldes det misforhold, der er mellem bogens teoretiske ambitioner og det, den rent faktisk har at bidrage med. Der er tale om et forsinket pubertetsopgør med totalitarismen som model for, hvordan Sovjetunionen var skruet sammen. Hermed bringer Gorodetsky sig på kollisionskurs med sin målgruppe, for det er i høj grad historikere, der har været ophavsmænd og tilhængere af denne tilgang. Det pubertetsagtige ligger i, at opgøret sker helt uden skelen til det faktum, at sovjetologien ville have været et banalt områdestudium uden totalitarismen som reference for empiriske analyser. Set i det lys er det, som påpeget af William E. Odom, mindre væsentligt, at man i tidens løb har måttet gradbøje totalitarismen under

indtryk af den 20. partikongres m.v. (se hans artikel i *World Politics*, vol. 45, no. 1, 1992, pp. 66-98). Også Aspaturian er i førnævnte værk inde på totalitarismens forklaringskraft i forhold til hvilket begreber som modernisering blegner, selv om de ikke kan undværes, når det er kommunismens sammenbrud, man søger en forklaring på. Som bekendt sammenfatter totalitarismen sit syn på kommunismen i følgende seks karakteristika (efter Friedrich og Brzezinski):

- en udbygget ideologi
- et herskende parti med en diktator ("generalsekretær") i spidsen
- et hemmeligt, terroristisk politi
- et mediemonopol
- partikontrol med de væbnede styrker
- planøkonomi.

Disse træk ved det sovjetiske system er det unægtelig svært at se bort fra som indenrigspolitiske determinanter for Sovjetunionens adfærd. Forholdet mellem Sovjetunionen og de østeuropæiske etpartistater havde karakter af et totalitært subsystem i international politik, selv om også det blev opblødt. Men ingen, heller ikke totalitarisme-forskerne, vil benægte, at studiet af sovjetisk udenrigspolitik må tage globale styrkeforhold og andre internationale faktorer i betragtning. Manglen på kontrol over de internationale omgivelser gør med andre ord udenrigspolitikken til et mindre totalitært sagsområde. Det ses særlig tydeligt i politikken over for vestmagterne. Fra og med Brest-Litovsk-freden i 1918 er Sovjetunionens udenrigspolitik præget af behovet for at frigøre sig fra de verdensrevolutionære forpligtelser i forhold til proletariatet i disse lande. Det handler om for diplomatisk sagkundskab, som udenrigspolitikens behov for magtbalancetænkning skaber for enhver totalitær stat - tænk blot på Kim Il Sung's omsving fra at være en svoren fjende af Tito til lovprisning af Jugoslaviens alliancefrihed - ophæver imidlertid ikke totalitarismen. Det ophæver ikke den sikkerhedstrussel, som totalitære stater udgør som følge af deres indre opbygning som et sammenhængende militær-industrielt kompleks præget af undertrykkelse og censur.

I forhold til det næringsrige brød, som totalitarisme-forståelsen udgør i sin sammentænkning af strukturelle og institutionelle træk, spiser Gorodetsky læseren af med stene i form af nogle forblommede vendinger om personlighedens rolle i sovjetisk udenrigspolitik. Alt, hvad der kommer ud af den lovede "komplekse evaluering af beslutningsprocessen" er en næsten rørende udgave af aktørperspektivet - for eksempel den mageløse opdagelse, at Litvinov havde et billede af Roosevelt, ikke Stalin, stående på sit bord. Det afsluttende essay, som skal gøre det ud for bogens konklusion, er skrevet af den garvede sovjetolog Alexander Dallin. Han har ikke fået megen plads at boltre sig på og godt det samme, for heller ikke han har meget nyt at føje til de overvejelser, han lancerede i antologien *The Domestic context of Soviet foreign policy* redigeret af Seweryn Bialer. Det drejer sig om konflikt-modellen for den sovjetiske udenrigspolitiske beslutningsproces, dvs. kampen mellem de "røde" og "eksperterne". Modellens gyldighed begrænses af, at selv nok så mange vidnesbyrd

om "eksperternes" lejlighedsvise indflydelse ikke rokker ved, at samfundets opbygning placerede den afgørende magt hos "de røde" og deres koldkrigsop-tik; noget, som kun systemets sammenbrud formåede at ændre. Men Gorodetsky har åbenbart fundet, at Dallin var god at have med som gidsel for det op-gør med totalitarismen, som han ikke selv magter at føre igennem.

Bogens salgbarhed øges ikke just af, at den går i en stor bue uden om den post-sovjetiske russiske udenrigspolitik. Dagens kaotiske Rusland skulle ellers nok rumme stof til eftertanke om den udenrigspolitiske beslutningsproces. Be-tegnende nok deler de russiske forfattere ikke Gorodetskys aversion mod tota-litarismen, som man måske heller ikke skal lægge mere i end et tilfældigt valgt markedsføringsknep for en ikke særlig nemt afsættelig bog. I tillæg til de titler, jeg allerede har nævnt, vil jeg i stedet for anbefale nye læsere at begynde med Jack Snyders, *Myths of Empire. Domestic Politics and International Ambition* fra 1991. Den tager fat på det helt essentielle: den imperiale udenrigspolitiske kul-tur og de institutionelle mekanismer for "imperial overstretch", den har affødt.

Mette Skak
Institut for Statskundskab
Aarhus universitet

Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg (SNU), *Magt og normer i in-ternational politik: Statsdannelse, grænser og humanitær intervention*, København: SNU, 1994, 144 s., kr. 60,00.

Den erklærede hensigt med SNU's udmærkede publikation om magt og nor-mer i international politik er at sætte fokus på nogle af de væsentligste udvik-lingstendenser i folkeretten og det bredere internationale normsæt efter den kolde krigs ophør. Hermed yder bogen et værdifuldt bidrag til den akademiske og offentlige debat om dette emne, som hidtil har været alt for overset i dansk regi. Nærmere bestemt peger SNU på en række relevante forandringstenden-ser og problemstillinger vedrørende anerkendelse af nye stater, retten til nation-al selvbestemmelse, grænsernes ukrænkelighed, mindretalsbeskyttelse og hu-manitær intervention.

Forud for den egentlige behandling af disse emner diskuteres forholdet mel-lem magt og ret i international politik (kap. 2). I den forbindelse ses der blandt andet på den traditionelle problemstilling vedrørende folkerettens muligheder for at binde staterne på trods af fraværet af en central autoritet i det internatio-nale system. Endvidere rummer dette kapitel en fin analyse af stormagternes aktuelle præferencer i forhold til udviklingen i en række basale internationale normer. På dette sted kunne man dog ønske sig en klarere opsummering af de skitserede positioner, ligesom der savnes en præcisering af de muligheder og begrænsninger, en sådan analyse rummer i forhold til en fastlæggelse af de ak-tuelle norm-forandringers retning.